

NORGES HØYESTERETT

Den 5. mars 2013 avsa Høyesterett dom i

HR-2013-00511-A, (sak nr. 2012/1842), straffesak, anke over dom,

A (advokat Bendik Falch-Koslung)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Kaia Strandjord)

S T E M M E G I V N I N G :

(1) Dommer **Bull**: Saken gjelder straffutmålingen ved seksuelle overgrep mot eget barn og stebarn samt mishandling i nære relasjoner.

(2) I straffesak mot A avsa Sør-Trøndelag tingrett 10. februar 2012 dom som for straffekravets del har slik domsslutning:

"1. A, født 21.12.1967, dømmes for overtredelse av straffeloven

- § 195 første ledd første straffalternativ,
- § 197,
- § 192 første ledd bokstav a,
- § 196 første ledd,
- § 199 første ledd og
- § 219 første ledd,

alt sammenholdt med straffeloven § 62, til en straff av fengsel i 4 – fire – år."

(3) A ble samtidig dømt til å betale oppreisningserstatning til de tre fornærmede i saken med henholdsvis 150 000, 75 000 og 35 000 kroner. A anket dommen, og Frostating lagmannsrett avsa 1. oktober 2012 dom med slik domsslutning for straffekravets vedkommende:

"1. A, født 21. desember 1967, dømmes for overtredelse av straffeloven § 195 første ledd første straffalternativ, § 197, § 192 første ledd bokstav a, § 196 første ledd, § 199 første ledd og § 219 første ledd, alt sammenholdt med straffeloven §§ 61, 62 og 64, til en straff av fengsel i 5 – fem – år."

- (4) Lagmannsretten skjerpet altså straffen fra fire til fem års fengsel. Det ble tilkjent samme oppreisningsbeløp som i tingretten.
- (5) A har anket til Høyesterett over lovanvendelsen vedrørende domfellelsen for brudd på straffeloven § 219 og over straffutmålingen. Høyesteretts ankeutvalg har tillatt anken fremmet for så vidt gjelder straffutmålingen.
- (6) Statsadvokaten varslet at hun ville gjenta sin straffepåstand for lagmannsretten om fengsel i seks år dersom anken ble henvist til behandling for Høyesterett. Dette har hun opprettholdt i skranken for Høyesterett.
- (7) *Mitt syn på saken*
- (8) Domfelte, A, innledet et forhold til B i 2005. De flyttet sammen i 2006, og fra mars 2007 bodde de på et småbruk i X som domfelte hadde kjøpt. En datter, C, ble født 28. juni 2007. De giftet seg i 2008. Bs to barn fra et tidligere forhold, D født 17. februar 1995 og E født 22. mars 1998, bodde sammen med dem.
- (9) A hadde mellom 1989 og 2002 vært samboer med en annen kvinne. Ved Nedre Romerike tingretts dom 25. august 2005 ble han dømt til ett års fengsel for to tilfelle av seksuell omgang med en av sine stedøtre i dette forholdet. Steddatteren hadde nettopp fylt 14 år på gjerningstidspunktet. Han ble også dømt for flere tilfelle av seksuell handling overfor den samme steddatteren. Hans nye samboer, B, visste om dommen, men stolte på domfeltes forsikring om at han var uskyldig dømt. Samboerforholdet ble etablert om lag tre måneder etter at han hadde sonet ferdig dommen.
- (10) De forhold A nå er domfelt for, gjelder seksuelle overgrep overfor datteren C og steddatteren D, samt mishandling av D og stesønnen E.
- (11) Overgrepet mot datteren C går ut på at han ved ett tilfelle slikket hennes kjønnsorgan. For dette er han dømt for brudd på straffeloven § 195 første ledd første straffalternativ – seksuell omgang med barn under 14 år – og § 197 – seksuell omgang med slektning i nedstigende linje. Straffeloven § 62 kommer da til anvendelse. Den vanlige tilnærmingen til straffutmålingen i et slikt tilfelle er å ta utgangspunkt i det som fremstår som det grunnleggende forholdet, her overtredelsen av straffeloven § 195 første ledd første straffalternativ, og skjerpe straffen fordi handlingen også rammes av andre straffebud, i dette tilfellet § 197.
- (12) I Høyesteretts praksis synes saksforholdet i Rt. 2004 side 1408 å ligge nærmest overgrepet mot C, selv om den saken gjaldt en noe grovere handling: Gjerningsmannen hadde der lagt seg over sin datter med sin penis mot hennes kjønnsorgan, men uten noen inntrengning. Høyesterett uttalte at straffenivået for dette i utgangspunktet måtte være i området ti måneder til ett år.

- (13) Overgrepet i den saken fant sted noe før lov 11. august 2000 nr. 76 om seksuallovbrudd trådte i kraft. I forarbeidene til den loven ble det uttalt at straffnivået i sedelighetssaker generelt hadde vært for lavt, jf. Innst. O. nr. 92 (1999–2000) side 7. Som det fremgår av Rt. 2009 side 1412 avsnitt 34, skjedde det en skrittvis skjerping av straffnivået etter lovendringen.
- (14) Overgrepet mot C skjedde ifølge lagmannsrettens dom før vedtakelsen 19. juni 2009 av den spesielle del i den ennå ikke ikrafttrådte straffeloven 2005. I forarbeidene til denne loven fantes det uttalelser om skjerpet straff som ble forutsatt gjort gjeldende også for straffeloven 1902 innenfor gjeldende strafferammer, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 250 og Innst. O. nr. 73 (2008–2009) side 6 og 37. Høyesterett uttalte imidlertid i Rt. 2009 side 1412 avsnitt 33 og 34 at disse uttalelsene ikke får selvstendig vekt for handlinger begått før 19. juni 2009. Det er altså straffnivået i tiden opp mot 19. juni 2009 som skal legges til grunn.
- (15) At gjerningstidspunktet ligger før 19. juni 2009, innebærer videre at C ennå ikke var fylt to år, mens offeret i saken i Rt. 2004 side 1408 var fire og et halvt år. Slik saken er opplyst for Høyesterett, er det ikke grunnlag for å la denne forskjellen i alder få betydning for straffutmålingen.
- (16) Til sammen betyr dette at selv om overgrepet mot C er noe mindre alvorlig enn forholdet i Rt. 2004 side 1408, vil straffnivået for overgrepet i utgangspunktet være fengsel i omtrent ti måneder.
- (17) Jeg går deretter over til de seksuelle overgrepene mot stedatteren D. Det dreier seg om ett tilfelle av slikking av hennes kjønnsorgan mens hun ble holdt fast, og ett tilfelle av at hun ble tvunget til å masturbere domfelte. Begge handlinger er brudd på straffeloven § 192 første ledd bokstav a, voldtekt til seksuell omgang, § 196 første ledd, seksuell omgang med barn under 16 år, og § 199 første ledd, seksuell omgang med stebarn eller noen annen person under 18 år som står under gjerningspersonens omsorg.
- (18) Jeg viser her til det jeg tidligere har sagt om straffutmåling med grunnlag i det som fremstår som det grunnleggende forholdet, her voldtekt til seksuell omgang, mens de øvrige lovbrudd som handlingene innebærer, utgjør straffskjerpene momenter.
- (19) Lagmannsretten har også for disse handlingene lagt til grunn at de skjedde før 19. juni 2009. Det betyr at D nokså nylig hadde fylt 14 år da overgrepene skjedde, ettersom hun som nevnt er født 17. februar 1995, og domfellelsen ikke gjelder straffeloven § 195 første ledd om seksuell omgang med barn under 14 år.
- (20) Lagmannsretten har videre funnet bevist ut over enhver rimelig tvil et tredje tilfelle som ikke er tatt med i tiltalen: En gang domfelte var i solstudio sammen med D, begynte han å beføle henne mens han hadde erigert penis. Lagmannsretten uttaler at dette er en skjerpene omstendighet ved straffutmålingen, uten at det kommenteres nærmere hvilken innvirkning det i så måte er tale om. Tidspunktet for hendelsen er ikke angitt.
- (21) Utgangspunktet etter Høyesteretts praksis er at straffutmålingen må skje innenfor den rammen som er trukket opp ved tiltalebeslutningen, jf. Rt. 1986 side 219 og Rt. 1990 side 309 samt Matningsdal, Forholdet mellom tiltalebeslutning og dom, Jussens Venner 2002 side 89–132 på side 123–128. I Rt. 1999 side 745 på side 747 og Rt. 2000 side 1763

på side 1766 er det riktignok åpnet for at det ved straffutmålingen kan legges vekt på andre straffbare handlinger som retten finner bevist, "i den grad de belyser de forholdene som saken gjelder". Som fremhevet av Matningsdal i den nevnte artikkelen, må imidlertid det bety at det bare kan legges vekt på dette i den grad det gir de handlingene som er omfattet av tiltalen, et enda grovere preg. Slik denne saken er opplyst, finner jeg det vanskelig å tillegge den tredje episoden vekt ved straffutmålingen.

- (22) For de to voldtektene er det nærliggende å ta utgangspunkt i Rt. 2003 side 496, der straffutmålingen bygger på de nevnte signalene om straffskjerpelse i forbindelse med lovendringen i 2000. Den saken gjaldt også voldtekt til seksuell omgang, og Høyesterett uttalte at en straff på fengsel i to år og ni måneder var passende. Selv om selve voldtekten i den saken var adskillig mer brutal og skremmende for fornærmede, dreier det seg i vår sak om to voldtekter, og de er dessuten begått overfor et barn rett over 14 år som var gjerningsmannens stedatter. Fengsel i tre år fremstår da etter mitt skjønn som en riktig reaksjon for de to voldtektene isolert sett.
- (23) A er videre dømt for brudd på straffeloven § 219 – vold i nære relasjoner – overfor D og hennes bror E. Lagmannsretten har lagt til grunn at begge barna har vært utsatt for enkeltstående legemskrenkninger som samlet sett rammes av § 219 første ledd fordi de medførte at barna hele tiden var på vakt for hva som ville komme og dermed levde under et regime av frykt. Av konkrete voldsepisoder nevner lagmannsretten særlig at barna er blitt dyttet og dradd opp eller ned trappen. For D kom i tillegg at hun måtte leve med frykten for nye seksuelle overgrep. Men lagmannsretten har bedømt det slik at forholdene ligger i bestemmelsens nedre sjikt, særlig for Es del.
- (24) Mens tiltalebeslutningen tidfester handlingene til "perioden 2009–2010", uttaler lagmannsretten at voldsutøvelsen skjedde "i den siste halvpart av samlivet mellom foreldrene, som endelig opphørte 24. juni 2010". Det følger av de spørsmålene som lagretten har svart bekreftende på, at volden overfor D startet i 2006. I skranken for Høyesterett er det opplyst at dette skyldes Ds forklaring i retten om én episode. Når det gjelder E, har lagretten svart ja på et spørsmål som tidfester volden til 2009–2010, slik også tiltalen gjør. For straffutmålingen har dette den betydning at i alle fall noe av forholdet i tid faller etter den før nevnte vedtakelsen 19. juni 2009 av den spesielle del av straffeloven 2005. Det følger av Rt. 2010 side 1340 avsnitt 14 at mellom dette tidspunktet og ikrafttredelsen – fra 25. juni 2010 – av lov 25. juni 2010 nr. 46, som gjorde skjerpelsene av normalstraffenivåene i straffeloven 2005 gjeldende også for de tilsvarende straffeбудene i straffeloven 1902, skulle det skje en opptrapping frem til det nye straffenivået. Dette gjelder blant annet § 219, jf. Prop. 97 L (2009–2010) side 31–32.
- (25) Jeg finner det her naturlig å ta utgangspunkt i Rt. 2011 side 1403, der Høyesterett fant en straff på fengsel i ett år og to måneder "noko mild" – uten å sette den opp – for vold mot ektefellen og et barn i tiden 2004 til november 2009. Også den saken gjaldt brudd på § 219 første ledd, men voldsutøvelsen var mer alvorlig enn i vårt tilfelle. Jeg mener at straffen for bruddet på § 219 første ledd i vår sak da vil ligge rundt ett års fengsel.
- (26) Det skal etter dette utmåles en fellesstraff for flere forhold, jf. straffeloven § 62. Som det fremgår blant annet av Rt. 2012 side 1108 avsnitt 27, vil en fellesstraff normalt være mindre enn summen av de straffer som ville bli ilagt for hver forbrytelse isolert. I dette tilfellet vil det tilsi en straff på fire års fengsel.

- (27) Imidlertid mener jeg at det her må få reell betydning at domfelte i 2005 som nevnt ble dømt for to tilfelle av seksuell omgang med en stedatter han den gang hadde, og som nettopp hadde fylt 14 år på gjerningstidspunktet. Hensynet bak § 61 tilsier at straffen her, på grunn av dommen fra 2005, må bli strengere enn den ellers ville ha blitt. Jeg mener etter dette at fengsel i fire år og seks måneder er passende.
- (28) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 4 – fire – år og 6 – seks – måneder.

- (29) Dommer **Falkanger:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (30) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (31) Dommer **Bårdsen:** Likeså.
- (32) Dommer **Matningsdal:** Likeså.
- (33) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 4 – fire – år og 6 – seks – måneder.

Riktig utskrift bekreftes: